

ZAGADNIENIE PRAWNE

W sprawie egzekucyjnej ze skargi Spółdzielni Mieszkaniowej na czynność Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w sprawie egzekucyjnej prowadzonej z wniosku wierzyciela przeciwko dłużnikowi na skutek zażalenia Spółdzielni Mieszkaniowej od postanowienia Sądu Rejonowego z dnia 30 września 2013 r.

Czy żądanie podmiotu określonego w art. 2 ust 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U.2011.231.1376) skierowane do komornika sądowego o opłatę za udzielenie informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji może być rozpoznane w drodze skargi na czynności komornika, który w toku egzekucji odmówił uiszczenia opłaty.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 30 września 2013 r. Sąd Rejonowy w G. oddalił skargę na czynności komornika (pkt 1) i kosztami postępowania obciążył skarżącą, uznając je za uiszczone w całości (pkt 2).

W uzasadnieniu wskazał, że organ egzekucyjny może żądać od organów spółdzielni mieszkaniowych informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji, co jest zgodne z przepisem art. 761 § 1 k.p.c. i art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376). Sąd Rejonowy podkreślił jednak, że brak jest przepisu, który regulowałby w sposób ogólny kwestię odpłatności za informacje udzielane komornikom. W pewnych sytuacjach kwestię odpłatności rozstrzygają przepisy szczególne. Przepisy szczególne zawarte w przepisach ustawy z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze (Dz. U. z 2012 r., poz. 951) i ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (Dz. U. z 2013 r. poz. 814) nie wyróżniają kategorii podmiotów uprawnionych do uzyskania informacji ze zbiorów spółdzielni, jak i nie

regulują kwestii odpłatności za udzielone informacje. W ocenie Sądu Rejonowego brak regulacji w powyższych ustawach szczególnych dotyczących danych zawartych w zbiorach spółdzielni, potwierdza zasadność stanowiska komornika o odmowie przyznania skarżącej wynagrodzenia za udzieloną informację. Mając powyższe na uwadze, Sąd Rejonowy – na podstawie art. 767 k.p.c. – orzekł jak w punkcie pierwszym postanowienia. O kosztach orzekł w myśl przepisu art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniosła Spółdzielnia Mieszkaniowa, zaskarżając je w całości i domagając się jego zmiany poprzez zmianę zaskarżonego postanowienia i uwzględnienia skargi na czynności komornika.

Zaskarżonemu orzeczeniu skarżący zarzucił naruszenie przepisu art. 2 ust. 9 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376).

W uzasadnieniu wskazał, że zgodnie z obowiązkiem wynikającym z przepisu art. 761 k.p.c. i art. 2 ust. 5 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376) Spółdzielnia Mieszkaniowa udzieliła Komornikowi żądanych informacji dotyczących dłużnika B. P. Wysokość należnej Spółdzielni opłaty z tego tytułu została określona stosowną uchwałą i wynosi 40 zł. Kwota ta powinna zostać przez Komornika uiszczona zgodnie z ogólną zasadą odpłatności za udzielenie informacji wynikającą z przepisu art. 2 ust. 9 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Przedstawione w postanowieniu zagadnienie prawne dotyczy bezpośrednio zażalenia Spółdzielni Mieszkaniowej, a nie było dotychczas przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w trybie przewidzianym przepisem art. 390 k.p.c., mającym zastosowanie w postępowaniu zażaleniowym w myśl przepisu art. 397 § 2 k.p.c.

Nie ulega wątpliwości, iż organ egzekucyjny może żądać od uczestników postępowania złożenia wyjaśnień oraz zasięgać od organów administracji publicznej, organów wykonujących zadania z zakresu administracji publicznej, organów podatkowych, organów rentowych, banków, spółdzielczych kas oszczędnościowo-kredytowych, przedsiębiorstw maklerskich, organów spółdzielni mieszkaniowych, zarządów wspólnot mieszkaniowych oraz innych podmiotów zarządzających mieszkaniami i lokalami użytkowymi, jak również innych instytucji i osób nieuczestniczących w postępowaniu informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji. Od wykonania takiego żądania można uchylić się w takim zakresie, w jakim według przepisów części pierwszej Kodeksu można odmówić przedstawienia dokumentu lub złożenia zeznań w charakterze świadka albo odpowiedzi na zadane pytanie (art. 761 § 1 i 2 k.p.c.). Przepis art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376) uszczegóławia powyższe prawo organu egzekucyjnego, stanowiąc, że organy administracji publicznej, urzędy skarbowe, organy rentowe, o których mowa w art. 476 § 4 k.p.c., banki, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, podmioty prowadzące działalność maklerską, organy spółdzielni mieszkaniowych, zarządy wspólnot mieszkaniowych, inne podmioty zarządzające mieszkaniami i lokalami użytkowymi, jak również inne instytucje są obowiązane na pisemne żądanie komornika udzielić mu informacji niezbędnych do prawidłowego prowadzenia postępowania egzekucyjnego, wykonania postanowienia o udzieleniu zabezpieczenia oraz wykonania innych czynności wchodzących w zakres jego ustawowych zadań, w szczególności dotyczące stanu majątkowego dłużnika oraz umożliwiających identyfikację składników jego majątku. Przepis art. 762 k.p.c. w takich sytuacjach stosuje się odpowiednio. Ponadto informacji tych udziela się w terminie 7 dni od dnia otrzymania żądania w oparciu o dane przekazane przez komornika (art. 2 ust. 8 powyższej ustawy). Powyższy przepis przewiduje również opłatę za udzielenie przedmiotowych informacji oraz obowiązek jej uiszczenia przez komornika na wezwanie podmiotu udzielającego informacji po jej udzieleniu (art. 2 ust. 9 powyższej ustawy).

Z powyższego wynika, że przepis art. 761 § 1 k.p.c. przewiduje podstawową i zarazem najbardziej ogólną wśród przepisów postępowania egzekucyjnego regulację uprawniającą organ egzekucyjny do żądania wyjaśnień lub informacji niezbędnych

do prowadzenia egzekucji. Uprawnienie to jednak jest na tyle istotne, że je zabezpiecza sankcja grzywny przewidziana przepisem art. 762 k.p.c. Poza przypadkami informacji, których dana osoba lub instytucja ma prawo nie udzielić (por. np. art. 248 § 2 k.p.c. i art. 261 § 1 i 2 k.p.c.), w zasadzie nie może ona odmówić udzielania informacji z powołaniem się na przepisy ustawy o ochronie danych osobowych, o ile informacje te są niezbędne do prowadzenia egzekucji. Co istotne przepis art. 761 k.p.c. dotyczy uczestników postępowania egzekucyjnego oraz osób nieuczestniczących w tym postępowaniu, tj. osób, które nie są ani zainteresowane wynikiem egzekucji ani nie mają w tym postępowaniu żadnych praw i obowiązków. Innymi słowy przepis art. 761 k.p.c. modyfikuje, z punktu widzenia potrzeb postępowania egzekucyjnego, wynikający z brzmienia art. 3 k.p.c. obowiązek składania przez strony i uczestników postępowania sądowego wyjaśnień co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą. W odniesieniu do stron i uczestników postępowania przyznaje bowiem uprawnienie do żądania ich złożenia również komornikowi. Ponadto zezwala organom egzekucyjnym na domaganie się od innych osób i instytucji, nieuczestniczących w postępowaniu egzekucyjnym, przekazania informacji niezbędnych do prowadzenia egzekucji. Wszystko po to, by osiągnąć cel postępowania, jakim jest zaspokojenie wierzyciela zgodnie z treścią tytułu wykonawczego. Aby ten cel osiągnąć, komornik musi posiadać niezbędną wiedzę o dłużniku i jego majątku. Żądane wyjaśnienia i informacje mogą dotyczyć tylko egzekucji i można się o nie zwrócić, jeżeli ich uzyskanie jest konieczne do zapewnienia prawidłowego jej biegu. Dlatego też osoby i instytucje, do których zwrócił się komornik w zasadzie – poza nielicznymi wyjątkami – nie mają możliwości odmowy udzielenia powyższych informacji, co dodatkowo gwarantowane jest zagrożeniem nałożenia grzywny, która co prawda nie jest rodzajem przymusu stosowanego wobec odmawiającej osoby czy też instytucji, ale sankcją za niezastosowanie się do wezwania komornika. Możliwość zastosowania jednak takiej sankcji stawia podmiot żądający wyjaśnień, tj. organ egzekucyjny w uprzywilejowanej pozycji. Mimo takiego uprzywilejowania ten organ ma jednak obowiązek uiszczenia opłaty, tj. swoistego wynagrodzenia za wykonaną przez dostarczającego informacji usługę (art. 2 ust. 9 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011 r., nr 231, poz. 1376) i por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24 lutego 2004 r., sygn. akt III CZP 119/03, OSNC 2005/5/80).

Definiując w powyższy sposób prawa i obowiązki organu egzekucyjnego i osób oraz instytucji udzielających mu informacji niezbędnych do prawidłowego prowadzenia egzekucji, rozróżnić należy termin czynności egzekucyjnych od terminu czynności postępowania egzekucyjnego. Czynnością egzekucyjną jest każde, określone co do formy, treści, miejsca i czasu działanie powołanego do tego organu egzekucyjnego w stosunku do osób podlegających egzekucji sądowej, podjęte w toczącej się egzekucji na podstawie przyznanych mu uprawnień władczych dla zapewnienia wierzycielowi zaspokojenia. Czynności, które nie spełniają przedstawionych warunków, nie są czynnościami egzekucyjnymi. Należą one do czynności postępowania egzekucyjnego. Zaliczyć do nich należy w szczególności wszelkie przejawy aktywności organu egzekucyjnego, zmierzające do zapewnienia prawidłowej formy wniosku egzekucyjnemu, m. in. żądanie złożenia wyjaśnień, które nie zmierzają bezpośrednio do osiągnięcia celu egzekucji. Cechą charakterystyczną czynności postępowania egzekucyjnego, nie będących jednocześnie czynnościami egzekucyjnymi, jest też to, że nie dochodzi w ich trakcie do zastosowania środków przymusu, o czym była też mowa powyżej. Stanowią one jednak ważne i niezbędne uzupełnienie czynności egzekucyjnych, albowiem często w sposób pośredni umożliwiają doprowadzenie egzekucji do zamierzonego celu.

Tak skonstruowane przepisy i obowiązek z nich wynikający rodzą pytanie, czy zaniechanie obowiązku świadczenia wynikającego z podjęcia przez organ egzekucyjny czynności polegającej na żądaniu udzielenia informacji i zastosowania się do tego wezwania przez podmiot, do którego było ono skierowane skutkuje powstaniem roszczenia, które powinno być dochodzone w procesie cywilnym, czy też skutkuje powstaniem prawa zaskarżenia takiego zachowania w postępowaniu egzekucyjnym w drodze skargi na czynności komornika. Innymi słowy, czy dochodzenie obowiązku świadczenia przez organ egzekucyjny opłaty za udzielenie informacji, tj. obowiązku powstałego w toku postępowania egzekucyjnego może nastąpić w ramach rozpoznawania sprawy egzekucyjnej, która polega na zastosowaniu przymusu celem realizacji tytułu wykonawczego.

Zważyć bowiem należy, że skarga na czynności komornika jest podstawowym środkiem zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym i stanowi zarazem środek nadzoru sądu nad komornikiem. Służy ona na wszelkie czynności komornika -

rozstrzygające i faktyczne - oraz na zaniechanie dokonania przez niego czynności. Nieliczne czynności komornika nie podlegają zaskarżeniu skargą, np. plan podziału sumy uzyskanej z egzekucji (art. 1027 k.p.c.) oraz, co podkreśla się w piśmiennictwie, te czynności, których negatywnych skutków nie da się usunąć za pomocą skargi. Legitymację do wniesienia skargi posiada przede wszystkim strona postępowania egzekucyjnego. Niemniej jednak dyspozycja art. 767 k.p.c. przewiduje także możliwość złożenia skargi przez inną osobę, a zatem również niebędącą uczestnikiem postępowania. Co najwyżej osoba trzecia musi przy tym wykazać istnienie interesu prawnego, tj. powołać się na to, że jej prawa zostały przez czynność lub zaniechanie komornika naruszone lub zagrożone. Oznacza to, że osoba trzecia, niezainteresowana bezpośrednio lub choćby pośrednio daną sprawą egzekucyjną, może złożyć skargę na czynność komornika także wówczas, gdy stwierdzi, że jej prawo może być zagrożone określoną czynnością lub zaniechaniem komornika. Wystarczy, że podstawą zaskarżenia są zarzuty, stanowiące podstawę obrony formalnej. Wykluczone bowiem jest w drodze tego środka zaskarżenia podjęcie obrony merytorycznej, tj. ukierunkowanej na badanie dopuszczalności i zasadności egzekucji.

Reasumując, skarga przewidziana w przepisie art. 767 § 1 k.p.c. przysługuje na każdą czynność komornika, zarówno o charakterze decyzyjnym, która przybiera formę postanowienia, jak i o charakterze wykonawczym. Służy ona kwestionowaniu jedynie formalnej prawidłowości takiej czynności, tj. jej zgodności z przepisami prawa procesowego celem zapewnienia prawidłowego przebiegu postępowania egzekucyjnego, zgodnego z przepisami proceduralnymi, którymi nie są wyłącznie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, ale również przepisy ustaw szczególnych.

Mając powyższe na uwadze, można wyciągnąć wnioski, że w myśl przepisu art. 767 k.p.c. mogą być zaskarżone wszelkie czynności komornika, jeżeli przepis procesowy nie przewiduje innego środka prawnego. W niniejszej sprawie interwencji sądu wymagało zachowanie organu egzekucyjnego wpływające na sferę prawną jednostki udzielającej mu informacji, a przybierające formę postanowienia, a zatem – mając na uwadze, że komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym (art. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz. U. z 2011

r., nr 231, poz. 1376) – w sposób władczy rozstrzygający kwestię praw podmiotu, który nie jest uczestnikiem postępowania. Nie ulega wątpliwości, iż nie każda czynność komornika jest czynnością egzekucyjną, tj. taką, która bezpośrednio zmierza do osiągnięcia celu egzekucji, tj. przymusowego zaspokojenia wierzyciela. Przepis art. 767 k.p.c. – co już wcześniej zostało podkreślone – zezwala za zaskarżenie wszelkich czynności komornika celem zapewnienia prawidłowego przebiegu egzekucji, niemniej jednak – w ocenie Sądu Okręgowego – w dalszym ciągu należy je definiować w ramach toczącej się egzekucji. Czynność polegająca na odmowie uiszczenia opłaty za udzielenie informacji jest czynnością podjętą w toku egzekucji, niemniej jednak w żaden – nawet pośredni – sposób nie zmierza do zaspokojenia wierzyciela zgodnie z przedstawionym przez niego tytułem wykonawczym. To czynność polegająca na wezwaniu do udzieleniu informacji pośrednio nakierowana jest na osiągnięcie celu egzekucji, ale z całą pewnością nie odmowa uiszczenia opłaty należnej podmiotowi stosującemu się do wezwania komornika, mimo że podjęta została w toku egzekucji.

Powyższy wniosek nakazuje ocenić kryterium materialnoprawne sprawy cywilnej. Mając na uwadze treść przepisu art. 1 k.p.c., zważyć należy, że sprawami cywilnymi ze swej istoty są sprawy, w których stosunki prawne stron układają się na zasadzie równorzędności podmiotów i ekwiwalentności świadczeń. Sprawa ma zatem charakter sprawy cywilnej, jeżeli treść łączących strony stosunków prawnych, obejmująca ich wzajemne prawa i obowiązki albo tworząca dany stan prawny, zakłada potrzebę ochrony interesów uczestniczących w nich podmiotów, co też nastąpiło w niniejszej sprawie. Dodatkowo jednak sprawa cywilna wymaga pozostawania danych podmiotów w stosunku prawnym, regulowanym przepisami kodeksu cywilnego i innymi ustawami, którzy - w wypadku sporu - występują jako równorzędni partnerzy. Jeżeli natomiast jeden z nich uzyskuje pozycję podmiotu działającego z mocy swojej władzy zwierzchniej, to stosunek taki nie jest stosunkiem cywilnoprawnym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2004 r., sygn. akt III CK 566/03, LEX nr 176104). Jak już wcześniej rozważono spółdzielnia mieszkaniowa jako podmiot udzielający na wezwanie komornika sądowego informacji z całą pewnością nie jest uczestnikiem postępowania egzekucyjnego, a zatem nie występuje w stosunku podrzędności wobec organu egzekucyjnego. Ponadto żądanie zapłaty za wykonaną usługę (w niniejszej sprawie za udzielenie informacji koniecznej

do skutecznego przeprowadzenia egzekucji) mieści się w pojęciu roszczenia cywilnoprawnego, które zaspokojone zostaje na drodze cywilnej.

Zważyć należy, iż roszczenia cywilnoprawne wynikają z tak różnych źródeł, że nie sposób przyjąć, że źródło przesądza o charakterze stosunku prawnego. Nie można też wykluczyć, że pomiędzy osobami pozostającymi w stałym stosunku cechującym się brakiem równorzędności, powstanie więź, w której podmioty te będą miały równy status, a tym samym, że roszczenie o zapłatę powstałe na tle takiego stosunku będzie miało charakter cywilnoprawny, a spór dotyczący jego wykonania kwalifikowany jako sprawa cywilna. Co bowiem istotne, niewykonanie lub nienależyte wykonanie istniejącego zobowiązania (art. 471 k.c.) – niezależnie od jego źródła – pociąga za sobą skutki wskazane w kodeksie cywilnym. Istnieje zatem konieczność rozróżnienia elementów władczych danego stosunku prawnego od skutków niewykonania świadczeń pieniężnych wynikających z tego stosunku. Wówczas niewykonanie takiego świadczenia stawić może zdarzenie prawne o charakterze cywilnoprawnym (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r., sygn. akt SK 12/99, OTK 2000/5/143, Dz. U. 2000/55/665). Odnosząc powyższe wywody do realiów niniejszej sprawy stwierdzić zatem należy, że rodzi się pytanie, czy podmioty ewidentnie pozostające w stosunku równorzędności mogą dochodzić swoich roszczeń pieniężnych tylko i wyłącznie na drodze cywilnej. Nie można bowiem pominąć faktu, że żądanie zapłaty zgłoszone przez spółdzielnię mieszkaniową jest roszczeniem dotyczącym zobowiązań pieniężnych, które jedynie swe źródło wywodzi z czynności komornika podjętej w toku postępowania egzekucyjnego, pośrednio związanej z celem egzekucji. Nie można też wykluczyć wniosku, że w takiej sytuacji postanowienie komornika sądowego w przedmiocie opłaty za udzielone informacje będzie samodzielnym źródłem zobowiązania prywatnoprawnego, skoro źródłem takim może być nawet decyzja administracyjna, tj. akt, który w sposób władczy ukształtował sytuację prawną jednostki podległej lub podrzędnej w stosunku do organu, który ją wydał (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 10 lipca 2000 r., sygn. akt SK 12/99, OTK 2000/5/143, Dz. U. 2000/55/665).

W niniejszej sprawie wątpliwości powstają jednak na tle charakteru świadczenia, a nie jego źródła – w tym charakteru samego stosunku prawnego

łączącego jego podmioty. Podmioty przedmiotowego stosunku prawnego nie pozostają co prawda w stosunku podporządkowania, to jednak wykonanie obowiązku udzielenia informacji nie jest całkowicie dobrowolne, bowiem obwarowane sankcją grzywny. Czy można zatem w takiej sytuacji stwierdzić, że w dalszym ciągu jest to cywilnoprawny stosunek zobowiązaniowy. Innymi słowy, czy obowiązek zapłaty wynikający z żądania organu egzekucyjnego udzielenia informacji i faktu wykonania tego wezwania przez podmiot zobowiązany może mieć inny charakter niż sam obowiązek, którego niewykonanie zagrożone jest sankcją grzywny.

Wszystkie powyższe wywody przemawiają za uznaniem, że środkiem służącym weryfikacji słuszności działania i zaniechania komornika sądowego w trakcie postępowania egzekucyjnego jest skarga na czynności komornika, bez względu na podmiot skarżący takie zachowanie. Niemniej jednak taka wykładnia pozostaje w sprzeczności z rodzajem żadanego świadczenia interpretowanego w ramach stosunku prawnego łączącego jego podmioty, co uzasadnia twierdzenie o istnieniu zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości. Występuje zatem – w ocenie Sądu Okręgowego – konieczność dokonania wykładni tego zagadnienia przez Sąd Najwyższy.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie art. 390 k.p.c. Sąd Okręgowy orzekł jak w postanowieniu.